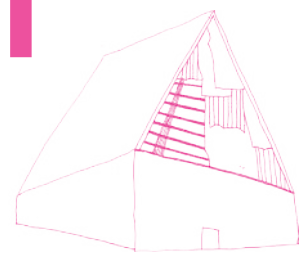

ŽIVA POT

Solvitur ambulando

Rešitev je v hoji

Steze, ki obkrožajo vas Topolove in so hvala našemu združenju sedaj dostopne tudi popotnikom in turistom, nosijo v sebi zgodovino, ki sega daleč v stoletja in je ni mogoče kronološko opredeliti. Tiste, ki jih je mogoče danes prehoditi, so le majhen del mreže, ki je povezovala vas z okolico in z zemljišči različnih lastnikov. To je novost, ki je v preteklosti nismo še nikoli zaznali, saj so ob koncu 40. let prejšnjega stoletja postale gozdne poti. Kjer danes vidimo drevesa, torej povsod naokrog, si moramo v mislih predstavljati in to seveda ni lahko, pašnike, travnike, sledi ovac in koz ter steze. Te so bile s prostim očesom vidne iz vseh smeri. Nekatere so tlakovane, vgrajene imajo kamnite stopnice in sistem suhozidov, ki je panoramo spremenil v spektakularno terasasto pokrajino.

Pokrajina in okolje sta naše najdragocenejše skupno bogastvo in imata primarno kulturno vrednost, ki je temeljnega pomena za kakovost našega življenja. Skoraj ves prostor okoli Topolovega si je prilastil gozd, ki nas obenem vabi, da ga obiščemo po starih sledovih svojih stez.

Iz srca se zahvaljujemo Topolučanom, ki so v zadnjih desetletjih s svojim nesebičnim delom dovolili, da nekaterih stez gozd ni zadržal in ni prekril. To nam je olajšalo nalogo, ki je bila v nekaterih primerih samo zaključna finitura, v ostalih pa je šlo za ponovno očiščenje zaraslih poti. Njihovi spomini in zgodbe, povezane z izkušnjami ali starodavnimi pripovedmi, so bile za nas ključnega pomena in zato smo nekatere objavili in zapisali tukaj.

Pot uodé
POT VODE — — —>

1. Pot du Malne

Iz vasi nas vodijo štiri poti do ostankov dveh mlinov, ki se nahajata ob strugi potoka Koderjana. Vse štiri vodijo tudi do označene poljske poti pod vasjo, ki je obvezen prehod do tistega, kar v vsakdanjem govoru imenujemo "du malne" kot tudi do starejšega mlina, Malinšče. Za prvi mlin se najkrajši poti začneta - ena s parkirišča (kraj Potok) in druga z malega trga, ki omogoča raztovarjanje in natovarjanje blaga živčim v spodnji vasi.

Pot, ki se začne pri Potoku, je starodavna pot, ki je vodila do vasi Seuce. Ko pridete do poljske poti, zavijte levo in čez nekaj minut prispete do označenega pričetka kratke poti, ki vodi do mlina. V kraju najdemo značilne kamnite ruševine dveh stavb; naseljeni in delujoči vse do leta 1956. Mlina niso uporabljali le Topolovčani, ampak tudi prebivalci vasi Trušnje, ki so prišli sem z nasprotni smeri. Kraj se predstavlja z zaporedjem treh slapov, ki ustvarjajo več smaragdih tolmunov: miniaturne Plitvice, ki tako kot nekoč služijo kot trojni bazen vsem obiskovalcem Topolovega v poletnih mesecih. Starejši se še spominjajo neposredne okolice mlina, takrat brez gozda, kot očarljivega vrta, za katerega je lastnik ljubeče skrbel. Za fante 50-ih je bila to plaža!

Naša pot vodi do prvega izmed slapov; za občudovanje drugih dveh je izredno enostavno prečkati potok peš in doseči nasprotni breg. Ko pridete s posestva na skalnato pobočje s pogledom na ostanke mlina, lahko občudujete skulpturo, ki so jo ustvarili nizozemski arhitekti Studia Wild: skulpturo navdihuje kulturna in naravna pokrajina kraja.

Da pridemo na drugo pot, je treba vstopiti v vas po južnem robu proti dolini. Ko pridete do majhnega trga, je dostop zlahka viden na desni zahvaljujoč kamnitim stopnicam, ki vodijo do hiše z balkonom in napeljavami, pobarvanimi v svetlo rdeče in rumene barve. Ko se spustite, lahko občudujete ostanke terasastega sistema, ki je obdajal Topolove, in nekaj zelenjavnih vrtov še v obdelavi. Na poljski poti zavijte desno, prečkajte most z železno ograjo in po nekaj metrih na levi je pot že zgoraj opisana, ki vodi do mlina. Pred zadnjim odsekom vam pogled v smeri desne omogoča občudovanje ostankov zgradb in teras, ki po legendi sestavljajo prvo naselje vasi. Celotno območje je bilo znano s toponimom Log.

2. Pot du Malinšče

O tako imenovanem "starem mlinu" v kraju Malinšče ni točnih podatkov. Edini spomini so iz zgodbe, ki segajo do začetkov dvajsetega stoletja. Danes sta vidni le dve steni prekriti z mahom ob toku vode. Pravo doživetje pa je mogočen slap potoka Koderjana, ki s svojim neprekinjenim pljuskanjem zaznamuje tudi zvočno pokrajino Topolovega. Čudovito je prelivanje otenkov od svetlo do temno zelene barve mahu, ki prekriva drevesa in balvane. Če želite do sem, lahko pri prvem mlinu nadaljujete po poljski poti ali pa s parkirišča prihodite spodnji predel vasi mimo Kino trg in zadnjih hiš Topolovega, dokler ne vstopite v gozd. Pot, ki vodi tudi do Stamorčaka, se rahlo spušča. Med potjo na desni sta dve stezi, ki vodita do poljske poti: prva, bolj strma in direktna, druga pa manj strma, ki pelje skozi gozd poraščen z belimi gabri. Ko pridete do poljske poti, zavijte levo in hodite še nekaj minut. Na levi lahko občudujete spektakularen neenakomeren balvan v obliki ladijskega premca. To je okamenela ladja, ki je v starih časih nasedla na skalah Topolovskega morja.

Po ovinku je na desni strani pot v gozd, ki vodi do slapa in ostankov mlina. Še zadnja radovednost: ali je mogoče, da nogometnega igrišča niso imeli samo fantje iz Topolovega? Bilo je: če nadaljujete približno dvesto metrov po poljski poti, ne da bi opazili vhod v slap, pridete do Ravn Log, ravnega travnika, ki je imel to funkcijo.

3. Pot du Stamorčaka in Mokrice - Jame Kralja Matjaža

Zapustimo parkirišče, prečkamo spodnjo vas, stopimo mimo Kino trg in zadnjih hiš Topolovega in kmalu nas objame gozd. Steza se spušča s tem, da jo na levi strani spremljajo suho grajeni zidovi, vse do senčnega, "čarobnega" kraja, ki nam ga že vnaprej napove šumenje slapa: to je kraj Stamorčak. Ime kraja je tudi ime prvega od dveh potokov, ki se tukaj srečata in ki ju lahko prečkamo po dveh lesenih brveh, ki visita čez vodo. Če se tu ustavimo, nas prevzame žuborenje voda, ki vijugajo v labirintu poti, ki jih je voda oblikovala med velikimi ploščatimi kamni, in tako ustvarila učinek "vodnih vibrafonov". Glasbeniki, ki ustvarjajo na Postaji Topolove, jih zelo cenijo.

Kraj Stamorčak je navdihnil mnoge pripovedke o prikazovanjih in o skrivnostnih glasovih, ki se tu slišijo; to so glasovi krivapet, gozdnih žena, ki se zadržujejo v bližini voda, in ki jih je mogoče prepoznati po dolgih zelenkastih laseh in nazaj obrnjenih stopalih. Marsikdo meni, da so nekateri žlebovi v skalah pod drugo brvjo pravzaprav odtisi njihovih obrnjenih stopal. V Stamorčaku so vaške žene že od nekdaj prale ruhe pa tudi mehkejše liste koruznih storžev, ki so jih potem sušile in iz njih izdelovale žimnice.

V preteklosti, ko je bilo to še dovoljeno, so vaški fantje tu lovili potočne rake. "Ju tu tuj", je odmeval klic, ki so ga večkrat ponavljali, da so raki pokukali iz svojih skrivališč.

Če še naprej sledimo stezi, po petnajstih minutah hoje pridemo do prekrasne Jame Kralja Matjaža. Kralj Matjaž je junaški kralj, ki ima svoj poseben prostor v slovenskem, madžarskem in hrvaškem ljudskem izročilu, pa tudi v izročilu nekaterih ostalih balkanskih področij. Pripovedka o Kralju Matjažu sega v predkrščansko obdobje; njegovo ime se je v teku stoletij postopoma povezal s kraljem Ogrske Matijo Korvinom, ki je živel v 15. stoletju. Pravijo, da je kralj za mizo zaspal. Ko se bo njegova brada devetkrat ovila okoli kamnite mize, se bo prebudil. Takrat naj bi se vrnili dobri časi. V Topolovem pa pravijo, da ko se bo prebudil, bo prišlo do velikih katastrof in uničenja. Zato vsem obiskovalcem priporočamo tišino. Od jame, katere notranjost ni odprta za ogled in v kateri pravijo, da je tudi jezerce, se potem po isti stezi vrnemo nazaj v vas Topolove.

Pot pašnikov
POT PAŠNIKOV .....>

Pot du Javoršce-Neiwiller

Ta pot se začne na koncu poljske poti pri pokopališču in se vzpenja severno od vasi, proti Sloveniji. Celotno območje je bilo v času vladavine Beneške Republike namenjeno skupnostni paši, kjer so se dvigala le kostanjasta drevesa, "zlato dolin", ki so pa imela vsak svojega lastnika. Predlagana pot pelje čez bukov gozd, dokler ne pride do mesta Javoršca (fitotopon, ki označuje območje bogato z javorji). V tleh je vidnih več velikih, pravilno oblikovanih lukenj: to so bile kuote, ki so služile za predelavo lesa v oglje.

Javoršca je mejna postojanka par excellence. Kamen in palica pobarvana v rdeči barvi, sta desetletja vizualno označevala mejo med vzhodom in zahodom, med Jugoslavijo in Italijo. V skalo je vklesan tudi križ sv. Andreja, ki je verjetno označeval mejo med Beneško Republiko in Habsburškimi posestvi. Kraj ima hkrati ostro in sladko lepoto, za katero je značilen potok, ki od skale do skale ustvarja več majhnih slapov. Po drugi svetovni vojni in do razpada Jugoslavije (1991) je bilo območje intenzivno nadzorovano z obeh straneh. Vsi v Topolovem se spominjajo graničarjev, jugoslovanskih mejnih stražarjev, ki so dnevno hodili po ločevalnem pasu dveh svetov, oboroženi z brzostrelko in s psi na povodcu. Danes je meja z Republiko Slovenijo odprta in miroljubna. Postaja Topolove pa se je odločila, da bo pot posvetila "obmejnemu" umetniku, Antoniju Neiwillerju, režiser in igralec gledališča, ki je umrl leta 1993. Čigar duhovna zaveza, "Za tajno gledališče", je prvi manifest naše kulturne pustolovščine.

Pot procesije
POT PROCESIJE —————>

Na tej poti, ki se začne s parkirišča pod vasjo (Potok) in vodi nazaj v vas, so potekali ugodni obredi (procesija, pesmi, blagoslov polj) v prid sezoni žetve. Datum, v Topolovem in marsikje drugje, je bil 25. april - Svet Mark, v zgodnjih jutranjih urah.

V spomin na te dogodke sta v zemlji še vedno zataknjena dva majhna lesena križa.

Delno ob tej poti nas spremljajo novejši suhozidi z impozantnejšo fakturo kot starejši. Izбира te poti za procesijo je posledica dejstva, da je vključevala polja v lasti družin zgornje vasi (Gorenje) in spodnje vasi (Dolenje); ta delitev je bila v preteklosti precej bolj izrazita kot zdaj.

Pravzaprav Dolencij so v bližini te poti pripravljali tradicionalni kres noči Svetega Ivana, globoko občuteno tradicijo, ki se še vedno ohranja v nekaterih vaseh v dolini. Gorencij pa so pripravljali svoj kres na jasi nad cerkvijo, tako da sta bila kresova vidna obema. Intenzivnost in velikost obeh kresov sta bila seveda razlog za tekmovanje.

Čas je, da se spravimo k poslušanju:
Čas je, da v sebi območimo.
Čas je, da smo gibki in lahki,
da pustimo bremena in se podamo na pot.
Čas je, da živimo z razvalinami in strahoto, da najdemo smisel.
Kmalu bodo to rekli tudi povprečneži.
Jaz pa govorim o težjih poteh,
o bolj tveganih nalogah,
o dejanjih, domišljenih v samoti.
Edina možna morala
je tista, ki jo najdeš,
dan za dnev,
v tvojem odprtem-oddaljenem kraju.
Kakšen smisel ima, če se rešiš samo ti.
Potrebna je možnost kontemplacije,
obenem pa moramo potovati.
Biti moramo pozorni,
gibki,
brez predsodkov in z navdihom.
Nomadizem,
položaj,
pustolovščina,
proces osvobajanja,
napor,
bolečina,
da sporočimo med ruševinami.
Uporabiti moramo vsa možna sredstva,
da najdemo globoko moralo
lastne umetnosti.
Vidni kraji
in nevidni kraji,
resnični kraji
bodo zapolnjevali našo pot.
A blago je blago
in njegov zakon bo
vedno na preži, da izbriše
delo tistega
ki je našel korenine in
gleda daleč.
Preteklosti in prihodnosti
ni v večni sedanjosti
porabe.
To je ena od strahot,
s katero že dalj časa živimo
in na katero še nismo
ustrezno odgovorili.
Rešiti se moramo zatiranja
in se spraviti s skrivnostjo.
Po dveh poteh moramo kreniti,
vzpostaviti moramo sožitje dveh sil.
Sama politika je slepa.
Skrivnost, ki je nema,
postane gluha, če je sama.
Skrivna umetnost,
da ostanemo odprti,
da potujemo in
puščamo sled,
gradimo kraje,
da se družimo z nemirnimi popotniki.
Če bo komu kdaj prišlo na misel,
da izdela zemljevid te poti,
da se spet podav te kraje,
da poišče sledove,
si želim, da bo pri tem sam
in da bo našel nov začetek.
Čas je, da umetnost
najde druge oblike,
da sporoča v veselje,
kjer je vsa komunikacija.
Čas je, da stopi iz abstraktnega časa
tržišča, da dogradi
človeški čas potrebnega izraza.
Potrebni smo izumov.
Hlev lahko postane
tempelj in
ohrani veličanstvo hleva.
Ne Bog, ne ideja,
naš ne bosta rešila,
temveč le življenski odnos.
Potreben je
drugačen pogled,
da osmislimo,
kar barbarsko umira dan za dnev
in postaja enako.
In kakor pravi učitelj:
"Spomniti se vsega.
Pozabiti na vse".

solvitur ambulando

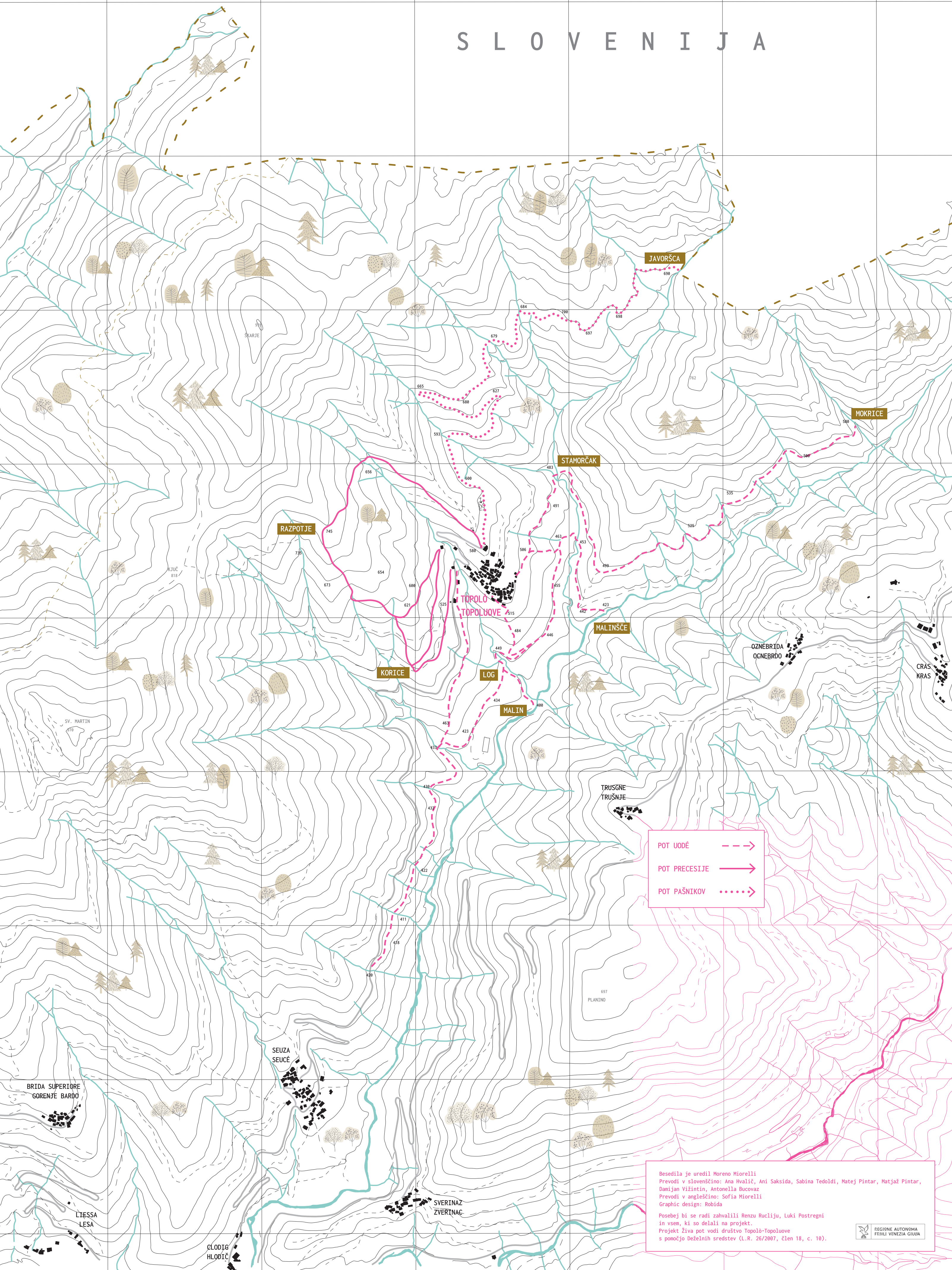
Antonio Neiwiller

Za tajno gledališče

Posvečeno T. Kantorju, 1993.

SLOVENIJA

POT UODÉ	---
POT PRECESIJE	—
POT PAŠNIKOV	...

Besedila je uredil Moreno Miorelli
Prevodi v slovenščino: Ana Hvalič, Ani Saksida, Sabina Tedoldi, Matej Pintar, Matjaž Pintar, Damijan Vižintin, Antonella Bucovaz
Prevodi v angleščino: Sofia Miorelli
Graphic design: Robida

Posebej bi se radi zahvalili Renzu Rucliju, Luki Postregni in vsem, ki so delali na projektu.
Projekt Živa pot vodi društvo Topolò-Topoluove s pomočjo Deželnih sredstev (L.R. 26/2007, člen 18, c. 10).

